

*Т.М. Старцева – студентка I курсу юридичного факультету
Української академії банківської справи НБУ;
науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. кафедри
державно-правових дисциплін юридичного факультету
Української академії банківської справи НБУ В.М. Завгородня*

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження прав і свобод людини є головним її обов'язком [1].

Законодавство України передбачає систему засобів, які створюють необхідні умови реалізації прав і свобод людини. Механізм захисту прав людини, його структура, окремі аспекти функціонування неодноразово ставали предметом наукового дослідження фахівців з різних галузей права [2, с. 333-335; 3, с. 100-101; 4, с. 15]. На нашу думку, до структури механізму захисту прав людини слід включити наступні елементи:

1. Суб'єкти захисту:

- органи державної влади і органи місцевого самоврядування та їх посадові особи;
- спеціалізовані державні органи у справах захисту прав і свобод людини і громадянина;
- політичні партії, громадські організації та їх органи.

2. Правові норми, які встановлюють, закріплюють права людини і гарантії їх реалізації.

3. Інші соціальні норми морального, політичного, релігійного характеру, чия здатність бути соціальними регуляторами також надає їм певну роль у сфері забезпечення прав людини.

Крім названих елементів, які функціонують в межах політичної системи конкретної держави, існує й міжнародна система захисту прав людини. Вона включає 1) міжнародно-правові норми щодо прав людини, 2) міжнародні міжурядові організації, зокрема органи ООН, включаючи Генеральну Асамблею та Економічну й Соціальну Раду, створену 26 лютого 2006 р. Раду з прав людини, а також створені на підставі відповідних міжнародних конвенцій Комітет з прав людини, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, Комітет з ліквідації расової дискримінації, Комітет з прав дитини, Комітет проти катувань, Комітет з ліквідації дискримінації жінок; 3) неурядові міжнародні організації, наприклад, Міжпарламентський союз, Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста й Червоного Півмісяця, Міжнародна амністія.

Міжнародні норми з прав людини містяться в різних джерелах права, зокрема й у тих, які є нетиповими для правових систем окремих держав, що створю істотні проблеми у використанні міжнародних норм для регулювання внутрішніх правовідносин. Проблемним питанням для вітчизняної практики є застосування правових прецедентів.

Правовий прецедент – судові або адміністративні рішення з конкретної юридичної справи, якому надається обов'язкове значення про розв'язання всіх наступних аналогічних справ.

Ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН передбачає: “Суд, що зобов'язаний розв'язувати передані йому суперечки на основі міжнародного права, застосовує судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих спеціалістів по публічному праву різних націй в якості допоміжного засобу для визначення правових норм” [5].

На сучасному етапі розвитку української правової системи відбувається поступова адаптація національного законодавства до міжнародних та європейських стандартів у сфері захисту прав людини, удосконалення механізму їх захисту. Так, Закон України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини” від 23 лютого 2006 р. Зазначає в ст. 17: “Суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права” [6].

Включення судового прецеденту до механізму захисту прав людини є необхідним кроком у вдосконаленні українського процесуального законодавства. Він заповнить прогалини у системі захисту прав людини досвідом фахівців світового рівня. Судовий прецедент, як практична основа правової системи, надасть змогу поруч із нормативними актами використовувати рішення з конкретних справ, що, безперечно, підвищить рівень об'єктивності правової діяльності в нашій державі. Абстрактність і високий ступінь узагальненості нормативно-правових актів, охоплення ними лише найголовніших суспільних відносин створюють можливість залишення певної кількості життєвих ситуацій поза нормативним регулюванням. Тому доцільно включити до джерел права світову судову практику, яка й буде застосовуватись у тих випадках, коли національне законодавство не забезпечуватиме належний рівень реалізації та захисту прав і свобод людини й громадянина. Також застосування міжнародної судової практики як джерела права виключатиме можливість обмеження прав і свобод людини з боку певної держави, бо ґрунтуватиметься на загальних обов'язкових засадах, які забезпечуватимуться не тільки на національному, а й на світовому рівні. Динамізм та відповідність судової практики розвитку суспільства забезпечується можливістю її перегляду, що, безперечно, важливо, тому що судова практика повинна враховувати не лише сучасний розвиток суспільства, а й вчасно реагувати на зміни у ньому.

Література

1. Конституція України. – Х.: ПП “ІГВІНІ”. – 2006.
2. Бойцова В.В. Служба защиты прав человека и гражданина. Мировой опыт. – М.: Издательство БЕК. – 1996. – 465 с.
3. Нова Конституція України. Текст Основного Закону. Огляд і коментарі / Автор огляду та коментарів В.Ф. Погорілко. – К.: Наукова думка. – 1996. – 235 с.
4. Словська І. Механізм захисту прав людини – основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму // Право України. – 2001. – № 9. – С. 15-19.

5. Устав Международного Суда Организации Объединенных Наций: Извлечение // Действующее международное право. В 3-х томах. Составители Ю.М. Колосов и Э.С. Кривчикова. Том 1. – М.: Издательство Московского независимого института международного права. – С. 58.

6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 60.

Старцева, Т.М. Судовий прецедент у механізмі захисту прав людини [Текст] / Т.М. Старцева ; наук. кер. В.М. Завгородня // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (8-9 грудня 2006 р.). – Суми : УАБС НБУ, 2006. – С. 80-82.